

Asia: VN/13714/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Ehdotettu hyvinvointialuejakolaki (1 lakiehdotus)

Keski-Suomen hyvinvointialue kiittää lausuntomahdollisuudesta, ja lausuu asiaan seuraavaa:

Aluejaon muuttaminen:

Nykyisessä sääntelyssä hyvinvointialue muodostuu yhdestä kokonaisesta maakunnan alueesta. Tehdyn esityksen mukaan hyvinvointialue voisi jatkossa muodostua useammasta kokonaisesta maakunnasta, joka siten mahdollistaa hyvinvointialueiden määrään merkittävänkin muutoksen. Vaikka sinänsä hyvinvointialueen itsehallinnollinen asema perusteiltaan ei muutu, voi hyvinvointialueiden määrän vähentämisellä olla merkittäviä vaikutuksia niin hyvinvointialueiden itsehallintoon ja kykyyn toimia kuin myös hyvinvointialueiden asukkaiden perusoikeuksiin. Pelkästään hallinnolliset muutokset ja niiden avulla saatavat mahdolliset säästöt eivät yleisesti hyvinvointialueiden rahoitusasemaa kuitenkaan juurikaan parantaisi.

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että aluejaon muuttamisen vaikutusten perusteellisempi vaikutusten arviointi olisi tarpeen. Hyvinvointialuejaon muutokset voisivat tulla heikentämään maakunnan toimijoiden yhteistyötä, maakuntien yhtenäisyyttä tai alueiden kehittämisen edellytyksiä. Hallitsematon uudistus voisi johtaa hallinnon päällekkäisyyteen, kasvamiseen ja se voisi edelleen vaikeuttaa palveluiden yhteensovittamista. Uudistuksen myönteisenä puolena voidaan todeta, että lainsäädännön eriyttäminen mahdollistaisi näiden kahden tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilaisen hallinnollisen alueen muutostarpeiden tarkastelun eri aikaan. Erillinen lainsäädäntö myös selkeyttäisi muun muassa niitä vaikutuksia, joita maakunnan tai hyvinvointialueen muuttamisesta seuraisi.

Lainsäädäntöhankkeessa tulisi huomioida, että hyvinvointialueet on perustettu pääosin maakuntajaon perustalle, ja kyseisen uudistuksen toimeenpanosta on kulunut alle kolme vuotta. Hyvinvointialueen muuttamisesta tulisi esityksen mukaan päättää vähintään vuotta ennen sen voimaantuloa. Esitetyt aikarajat vuotta aiemmasta päätöksenteosta vaikuttavat lähtökohtaisesti hyvin nopeilta ottaen huomioon hyvinvointialueuudistuksesta saadut kokemukset ja ymmärrys.

Edelleen ehdotuksena on, että mikäli hyvinvointialue tultaisiin jakamaan useamman hyvinvointialueen kesken, tulisi esityksen mukaan toimittaa taloudellinen selvitys. Tämä perusteiltaan näyttäytyy riittämättömänä selvittämisen tapana, koska hyvinvointialueiden toiminta keskeisesti koskee keskeisiä perusoikeuksia toteuttavia sosiaali-, terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluita usean ministeriön ohjauksessa. Näin ollen toiminnallinen selvitys olisi vähintään mainittava taloudellisen selvityksen ohessa.

Ehdotettu maakuntajakolaki (2 lakiehdotus)

-

Ehdotetut muutokset hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään

Rahoitusleikkaus heikentää alueellisen itsehallinnon ja demokratian edellytyksiä:

Koska hyvinvointialueen rahoitus on yleiskatteellista, tulisi arvioida, voidaanko kyseinen rahaleikkaus lainsäädäntöhankkeessa kohdentaa vain luottamushenkilökuluihin, siinä saattaa olla myös tekijöitä, joita tulisi arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kategorisena määrärahavähennyksenä se kohtelee myös hyvinvointialueita epäoikeudenmukaisesti, eli niitä alueita erityisesti, joilla luottamushenkilökulut ovat vähäiset. Keski-Suomen hyvinvointialue on raportoinut asianmukaisesti kyseiset kulut, jolloin tarkempi tarkastelu niiden suhteen on myös tarpeen. Lakiehdotuksessa tulee myös huomioida luottamushenkilötehtävän erityiset piirteet, eli esimerkiksi laajan maantieteellisen koon maakunnassa luottamushenkilönä toimiminen vaatii eri asioita kuin pienellä alueella toimivalta hyvinvointialueelta.

Uudistuksessa on huomioitava, että hyvinvointialueiden luottamushenkilöillä on jatkossakin riittävät toimintaedellytykset, jotta lakiuudistuksella ei kavenneta alueellista demokratiaa. Hyvinvointialueilla on vastikään valittu uudet aluevaltuustot, joiden tehtävänä on vastata vaativasta palvelujärjestelmän ohjauksesta ja alueen asukkaiden edustamisesta. Tähän vaativaan työhön tarvitaan riittävät resurssit koko luottamushenkilörakenteelle.

Lakiesitys rajaa valtuustoryhmien tuen ainoastaan sisäiseen päätöksentekoon liittyvään toimintaan, jättäen ulkopuolelle sellaiset toiminnot kuten asukastilaisuudet, vuorovaikutus ja viestintä. Tämä on joltain osin ristiriidassa hyvinvointialuelain 29 §:n kanssa, joka korostaa asukkaiden osallistumisen edistämistä. Demokratian toteutuminen edellyttää, että valtuustoryhmillä on käytännössä mahdollisuus olla yhteydessä alueen asukkaisiin ja tehdä näkyväksi hyvinvointialueen toimintaa. Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että tuen käyttöä ei tule rajata liian suppeasti, vaan sen on tuettava avoimuutta ja osallistavuutta. Julkisuuden paineeseen kyseisessä asiassa voidaan vastata

luotettavalla ja huolellisella toiminnalla, ohjeistuksilla ja prosesseilla. Keski-Suomen hyvinvointialueella on yksityiskohtaiset ohjeet kaikkia luottamushenkilökuja ajatellen.

Lakiehdotuksessa on niputettu hyvinvointialueiden vuoden 2024 tilinpäätöstietojen perustella valtuustoryhmien tuen määräksi 4,8 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 5,7 miljoonaa euroa. Tiedot raportoidaan hyvinvointialueen tilinpäätöksen liitetiedoissa. Keski-Suomen hyvinvointialueen osalta puhutaan esimerkiksi vuonna 2024 23.635 eurosta. Täten lienee hyvin ymmärrettävää, että mitään vähennettäviä tukia ei ainakaan Keski-Suomen hyvinvointialueella ole.

Edelleen esityksenä on, että kokouspalkkiot keskitettäisiin toimielinten kokouksiin. Kuitenkin myös luottamushenkilöillä on koulutuksia ja yhteistyötä toisten hyvinvointialueiden kanssa, jotka eivät toteudu ilman mitään rahoitusta. Lisäksi pitkien etäisyyksien päästä saavuttaessa matkoihin menee enemmän rahaa kuin läheltä pääkaupunkia tai isompia kaupunkeja matkustettaessa.

Esityksessä katsotaan, että luottamushenkilöiden kokouspalkkioiden ja muiden korvausten määrästä ei ole mahdollista säättää lailla, koska näistä päättäminen kuuluu hyvinvointialueiden itsehallinnon piiriin. Kuitenkin valtion rahoituksen vähentäminen väistämättä kuitenkin johtaisi samaan lopputulokseen, ja mahdollisesti vaikuttaen toimielinorganisaation toiminnan mahdollisuuksiin. Siten valtion rahoituksen vähentämisen seuraukset voivat ulottua hyvinvointialueen itsehallintoon kaventaen hyvinvointialueen päätösvaltaa.

Muut huomiot esityksestä

Muuta huomioitavaa:

Lausuntopyynnön liitteenä olevassa esitysluonnoksessa ei ole esitetty kattavaa vaikutusten arviointia, vaikka kyse on useiden perusoikeuksiin ja itsehallintoon

vaikuttavien säännösten muuttamisesta. Erityisesti muutosten vaikutuksia alueelliseen demokratiaan, perusoikeuksiin, hallinnollisiin kustannuksiin ja henkilöstöresursseihin on arvioitava huolellisesti. Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että vaikutusten arvioinnin puute heikentää merkittävästi esityksen perusteltavuutta ja päätöksenteon laatua.

Kauppinen Ella
Keski-Suomen hyvinvointialue - Keski-Suomen hyvinvointialueen
aluehallitus 26.8.2025 § 241